

2. О судебных доказательствах: трактат Иеремии Бентама / под изд. Дюмона, пер. с фр. И. Гороновичф. – Киев: тип. М. П. Фрица, 1876.

Полуніна Лілія Валентинівна

старший викладач кафедри
фінансових розслідувань
Університету державної фіскальної
служби України

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ СПЕЦІАЛІСТА ПРИ ОГЛЯДІ МІСЦЯ ПОДІЇ, ПОВ'ЯЗАНОГО З НЕЗАКОННИМ ВИГОТОВЛЕННЯМ ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ

Діючий Кримінальний процесуальний кодекс України (далі КПК України) передбачає огляд, як самостійну слідчу (розшукову) дію (ст. 237 КПК України) [1]. Порядок проведення слідчого огляду регламентований ст.ст. 237, 238, 239, 241 КПК України.

Слідчий огляд – це передбачена КПК України слідча (розшукова) дія, яка полягає в безпосередньому сприйнятті, дослідженні й фіксації слідчим об'єктів з метою виявлення слідів злочину та інших речових доказів, з'ясування обставин розслідуваної події [2, с. 335].

Своєчасне розкриття і розслідування злочину в значній мірі залежить від якісної роботи спеціаліста при огляді місця події, професійно проведених експертиз по вилученим речовим доказам. Але, нажаль, при проведенні огляду місця події не завжди залучається спеціаліст-криміналіст, а тим більше, спеціаліст із інших галузей знань (біолог, хімік та ін). Спеціальні знання використовуються не лише при збиранні доказів та інших слідів злочину, але і при їх дослідженні з метою отримання криміналістично значущої інформації на місці події. Спеціальні знання реалізуються в прийомах, методах, способах використання технічних засобів і при оцінці отриманих результатів.

Спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок (ч. 1 ст. 71 КПК України).

Спеціаліст може бути залучений для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування і судом під час судового розгляду (ч. 2 ст. 71 КПК України).

Отже, на нашу думку, спеціалістом може бути будь-яка обізнана особа, яка відповідає двом основним вимогам: 1) незацікавленість в результаті розслідування; 2) компетентність, тобто володіння спеціальними знаннями і навиками, які необхідні при проведенні певної слідчої (розшукової) дії.

Після виявлення об'єктів, спеціаліст проводить попереднє дослідження з метою визначення їх природи. При вилученні об'єктів спеціаліст надає допомогу в попередженні пошкоджень і будь-яких змін в якостях об'єктів при наступному їх транспортуванню і зберіганню. Особливе значення при розслідуванні незаконного виготовлення підакцизних товарів набуває правильна упаковка предметів-носіїв, на яких передбачається наявність мікрооб'єктів, предметів зі слідами об'єктів рослинного походження, предметів зі слідами паливно-мастильних речовин (мазутів, мастил) та інших.

Розвиток судової експертизи характеризується появою нових видів дослідження, розробкою додаткових методик, розширенням організацій і осіб, за клопотаннями яких можуть проводитися експертизи. Складності які виникають при визначенні виду експертизи, в багатьох випадках вимагають попередньої участі спеціалістів. Без їх кваліфікованої допомоги допускається багато помилок, які впливають на розкриття і розслідування незаконного виготовлення підакцизних товарів, а саме: визначення виду експертизи, формулювання питань, підбір необхідних матеріалів і зразків, їх кількість.

Загалом, на нашу думку, допомога спеціаліста слідчому при огляді місця події полягає у наступному:

- визначенні меж території, яка підлягає огляду (особливо це важливо при огляді ділянок приміщень в яких незаконно виготовлялися підакцизні товари);
- встановлення способу огляду місць найбільш ймовірного знаходження слідів злочину, речових доказів, а також об'єктів, що підлягають огляду в першу чергу (пристроїв для закоркування пляшок металевими корками);
- вибір і використання технічних засобів відповідно до об'єктів огляду і природі підакцизних товарів;
- створення безпечних умов для проведення огляду;
- виявлення слідів, в тому числі мікрооб'єктів;
- проведення попередніх досліджень виявлених об'єктів;
- виконання необхідних геометричних, вагових та інших вимірів (наприклад, зважування об'єктів);
- фіксація вилучених слідів і належне їх процесуальне оформлення;
- упаковка виявлених слідів, об'єктів.

Виготовлення підакцизних товарів – складний і довготривалий процес. Тому спеціаліст при огляді місця події звертає увагу слідчого на об'єкти, які можуть мати значення для розкриття і розслідування злочину і являються:

- сировиною або компонентами для виготовлення лікєро-горілочаних або тютюнових виробів;

- проміжним і кінцевим продуктом виготовлення;
- устаткуванням та пристроями для виготовлення;
- ємкостями, тарою для зберігання або упаковки підакцизних товарів;
- документами, які містять інформацію про технологію виготовлення, кількість виготовленого і збутого продукту;
- засобами особистої безпеки (рукавички, маски).

При розслідуванні кримінальних проваджень, розпочатих за фактами незаконного виготовлення, зберігання, збуту або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204 Кримінального кодексу України) і доведення вини конкретних осіб важливу роль відіграють виявлення і вилучення спеціалістом-криміналістом відбитків пальців рук на пакувальних матеріалах, приладді, що використовується при виготовленні підакцизних товарів. Вилучені об'єкти, предмети необхідно упакувати так, щоб вони не торкалися стінок упаковки.

Отже, передбачених законодавством України та практикою, критеріїв, в яких необхідно залучати спеціалістів до проведення слідчих (розшукових) дій, не розроблено. Залучаючи спеціалістів до проведення слідчих (розшукових) дій слідчому необхідно керуватися принципом практичної доцільності, під якими слід розуміти оптимальне використання спеціальних знань і практичних навиків для отримання максимальної доказової і орієнтуючої інформації із матеріальних і ідеальних слідів злочину.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13.04.2012 №4652-VI. *Верховна Рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Когутич І. І. Криміналістика: курс лекцій. Київ: Атіка, 2008. 888 с.

Пономаренко Андрій Станіславович,
старший судовий експерт сектору
почеркознавчих досліджень відділу
криміналістичних видів досліджень
Запорізького науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
МВС України

ДО ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ТА ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПОЧЕРКОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

В останній час все частіше експерти-почеркознавці стикаються з неналежною підготовкою матеріалів, що надаються слідчими та суддями для проведення почеркознавчих експертиз та досліджень. Такий підхід до